

Izrael wobec pandemii COVID-19

Michał Wojnarowicz

Izrael podjął środki zapobiegawcze wobec epidemii COVID-19 na wczesnym etapie, co przełożyło się na niskie wskaźniki zachorowań i zgonów. Dzięki temu możliwe było rozpoczęcie znoszenia obostrzeń i reaktywacja gospodarki z końcem kwietnia. Podjęta współpraca z Autonomią Palestyńską przyczyniła się do ograniczenia – potencjalnie trudnego do opanowania – rozwoju pandemii na jej terytorium. Skuteczna walka z COVID-19 wzmocniła pozycję premiera Benjamina Netanjahu, ale wzrostem poparcia może zachwiać zbliżające się spowolnienie gospodarcze.

Przebieg i przeciwdziałania. Pierwszymi zarejestrowanymi nosicielami wirusa SARS-CoV-2 w Izraelu byli turyści wracający z Azji i Europy. Wzrost zachorowań – ze 107 do 1023 – nastąpił w dniach 11–21 marca. Z początkiem kwietnia przyrost nowych zachorowań zmalał poniżej 5% dziennie. Według najnowszych danych (7 maja) w Izraelu zdiagnozowano 16,3 tys. przypadków COVID-19, zmarło 240 osób. Ministerstwo zdrowia poinformowało o wykonaniu do końca kwietnia ok. 330 tys. testów na obecność wirusa (przy ludności 9,1 mln).

Na przyrost zachorowań wpłynęła postawa ludności ultraortodoksyjnej – grupy o słabszym dostępie do informacji (np. mass mediów), prowadzącej aktywne życie wspólnotowo-religijne. Wymogi reżimu izolacji były początkowo kontestowane przez część przywództwa rabinicznego, sprawującego największą kontrolę nad tą społecznością. W efekcie liczba infekcji w tym segmencie populacji była wyższa niż w innych, co wymusiło zamknięcie niektórych miast i dzielnic (jednych z najgęściej zamieszkałych w Izraelu) zajmowanych przez ludność ultraortodoksyjną.

Od zarejestrowania pierwszego przypadku władze sukcesywnie rozszerzały obostrzenia wjazdowe dla przybywających do Izraela (obowiązek kwarantanny, zakaz wjazdu dla cudzoziemców). Od połowy marca rozpoczęto wdrażanie izolacji społecznej, zamknięto placówki edukacyjne i miejsca użyteczności publicznej, ograniczono działalność przedsiębiorstw i transportu. Czasowe zaostrzenia (m.in. godzinę policyjną) wprowadzono przy świętach religijnych (Pesach, Ramadan) i państwowych (Dzień Niepodległości). Władze kierowały się doświadczeniami z początku marca, kiedy zgromadzenia z okazji Purim przyspieszyły rozprzestrzenianie się wirusa. 19 kwietnia – wraz z widocznym spadkiem zachorowań – rząd ogłosił początek łagodzenia restrykcji, m.in. poluzowanie zasad izolacji, otwarcie szkół.

Skutki dla gospodarki. Sytuacja gospodarcza Izraela w przededniu wybuchu pandemii była dobra (niskie bezrobocie i deficyt, wzrost gospodarczy prognozowany na ok. 3%), choć problemem stawały się skutki [wyborczego impasu](#), np. brak uchwalonego budżetu. Ograniczenia związane z COVID-19 skutkowały skokowym wzrostem bezrobocia z 4% do 27% (ok. 1,1 mln osób). Choć 90% to osoby na urloпах bezpłatnych, wstępne szacunki wskazują, że pracę trwale może stracić 1/5 nowych bezrobotnych. Koszty walki z epidemią w 2020 r. ministerstwo finansów szacuje na ponad 14 mld dol., a wg różnych prognoz spadek PKB może wynieść 5,3% (Bank Izraela) lub 6,3% (MFW).

30 marca rząd ogłosił doraźny pakiet anty kryzysowy o wartości 22,5 mld dol., przeznaczony dla służby zdrowia i firm oraz na świadczenia socjalne, i dodatkowe 2,3 mld dol. na potrzeby małego biznesu i samozatrudnionych. Wsparcie dla przedsiębiorstw bazuje na standardowych narzędziach (np. pożyczki, zwolnienia z opłat), a pierwsza faza odmrażania gospodarki zwiększa do 30% dopuszczalną liczbę pracowników mogących jednocześnie przebywać w zakładzie. Oprócz globalnie dotkniętych gałęzi gospodarki (linie lotnicze, turystyka) ważnym odbiorcą pomocy publicznej będzie sektor start-upów, choć wsparcie dla branży bazującej i tak na zewnętrznych inwestycjach może być społecznie niepopularne.

COVID-19 a stosunki izraelsko-palestyńskie. Pandemia doprowadziła do podjęcia sektorowej współpracy między Izraelem a stroną palestyńską. Rozwój epidemii na Zachodnim Brzegu i w – szczególnie gęsto zaludnionej – Strefie Gazy w połączeniu ze słabą infrastrukturą medyczną i trudną sytuacją sanitarną groziłyby katastrofą humanitarną. Szybkie działania palestyńskich władz wspierane przez Izrael zapobiegły jednak rozszerzeniu się zachorowań – odnotowano (włącznie z Jerozolimą Wschodnią) zaledwie 546 przypadków i 4 ofiary śmiertelne. Izrael uruchomił kanały koordynacji z Autonomią Palestyńską (AP) i – za pośrednictwem Egiptu – z Hamasem, umożliwiając transfer środków humanitarnych np. z Turcji. Alokował też pomoc techniczną (sprzęt, szkolenia lekarzy), a w ramach wzajemnych rozliczeń z AP – dodatkowe środki finansowe. Podjęta współpraca nie doprowadziła jednak do wygaszenia napięć z władzami AP związanych m.in. z niestabilną sytuacją w Jerozolimie Wschodniej i [planem Trumpa](#).

COVID-19 stanowił też impuls do wznowienia negocjacji między Izraelem i Hamasem nt. wymiany więźniów. Hamas miał zażądać uwolnienia grup palestyńskich więźniów (uzasadniając to rozwojem epidemii w izraelskich więzieniach) w zamian za wydanie przetrzymywanych od 2014 r. zwłok izraelskich żołnierzy i podjęcie rozmów nt. zwolnienia obywateli Izraela więzionych w Strefie Gazy.

Bank Światowy prognozuje zmniejszenie się gospodarki Palestyny o 7%. Kryzys gospodarczy skutkowałby wzrostem bezrobocia i pogorszeniem sytuacji materialnej dużej części społeczeństwa palestyńskiego, co wpłynęłoby na wyższy poziom frustracji społecznej i zwiększyło ryzyko radykalizacji. Skutkiem mógłby być wzrost ataków na cele izraelskie, ale też antyrządowych protestów zarówno na Zachodnim Brzegu, jak i w Strefie Gazy. Dlatego prawdopodobne jest poluzowanie przez Izrael obostrzeń ekonomicznych wobec Palestyńczyków, np. zwiększenie liczby kwot pracowników ze Strefy Gazy.

Aspekt polityczny. Pandemia nałożyła się na trwający od maja 2019 r. kryzys polityczny w Izraelu – 2 marca odbyły się trzecie przyspieszone wybory do Knesetu. Konieczność walki z epidemią i normalizacji funkcjonowania państwa skłoniła lidera opozycji Benjamina Gancę do porozumienia się z Netanjahu ws. powołania rządu zgody narodowej. Zgodnie z umową koalicyjną priorytetem nowego gabinetu przez pierwsze pół roku miałyby być działania związane z COVID-19. Z uwagi na przedłużające się procedury i negocjacje międzypartyjne zaprzysiężenie ma nastąpić dopiero 13 maja.

W sondażu z 30 kwietnia poparcie dla działań władz zadeklarowało 63,5% ankietowanych, jednak pogarszająca się sytuacja materialna zwiększyła presję społeczną na przywrócenie życia gospodarczego. Demonstracje (zakaz zgromadzeń nie obejmuje protestów) pod hasłami pomocy drobnym przedsiębiorcom są problematyczne dla Netanjahu, dla którego niższa klasa średnia jest ważną częścią elektoratu. Problemem wizerunkowym stał się też minister zdrowia Jaakow Litzman z ortodoksyjnej partii Zjednoczony Judaizm Tory. Polityk został oskarżony o faworyzowanie swojej wspólnoty przy wdrażaniu restrykcji i zakażenie się COVID-19 po złamaniu zasad izolacji. W efekcie kwarantannie musiał poddać się premier.

Istotnym elementem działań rządu było nagłaśnianie współpracy międzynarodowej, m.in. sprowadzenie z Indii chlorochiny (jej skuteczność wymaga dalszych badań), zadeklarowanie 60 mln dol. dla badań nad COVID-19 (inicjatywa UE) czy zabezpieczenie przez Mosad dostaw sprzętu medycznego (źródłem miały być [państwa Zatoki](#)). Netanjahu rozpoczął konsultacje z przywódcami zaprzyjaźnionymi państw, głównie o podobnej wielkości i sytuacji pandemicznej (np. Austrią, Czechami) nt. strategii wychodzenia z kryzysu. Niewykluczone jest osłabienie [relacji Izraela z Chinami](#) pod wpływem nacisków USA, wskazujących na odpowiedzialność ChRL za wybuch pandemii.

Wnioski. Izraelowi udało się uniknąć ostrzejszego przebiegu epidemii. Poza wdrożonymi środkami zapobiegawczymi przysłużyła się temu krajowa specyfika: izolacja względem regionu, niska średnia wieku czy przystosowanie społeczeństwa i procedur do warunków zarządzania kryzysowego. Wyzwaniem będzie utrzymanie niskiej zachorowalności przy wysokiej presji na powrót normalnego funkcjonowania gospodarki.

Współpraca ze stroną palestyńską, choć przyczyniła się do ograniczenia epidemii w AP, ma charakter pragmatyczny. Nie przełoży się na poprawę relacji, choć prawdopodobnie dojdzie do poluzowania części restrykcji, by uniknąć eskalacji niepokojów społecznych. Pogorszenie się sytuacji gospodarczej AP może też posłużyć do nacisków na podjęcie negocjacji w oparciu o [plan Trumpa](#).

Netanjahu wykorzystał epidemię do wzmocnienia swojej pozycji i utrzymania się u władzy. Tworzony rząd będzie dążył do reaktywacji gospodarki, by uniknąć utraty poparcia zdobytego dzięki mobilizacji społecznej. Jednym z narzędzi będzie zacieśnienie współpracy międzynarodowej – priorytetem będą inicjatywy podejmowane razem z najbliższymi sojusznikami z Europy i Indo-Pacyfiku o unormowanej sytuacji epidemicznej.